

A. Lanting
IJsselgroep, Zwolle

In oktober 2001 is J. Menne gepromoveerd op het proefschrift 'Met Sprongen Vooruit: Een productief oefenprogramma voor zwakke rekenaars in het getalengebied tot 100' (Menne, 2001). De afgelopen jaren heeft het onderwijs hier kennis mee kunnen maken door middel van werkgroepen, artikelen, materialen en een NCRC-module (Menne, Van Rooijen & De Goeij, 2002). Welk effect heeft Met Sprongen Vooruit (MSV) nu voor het rekenonderwijs gehad, zowel voor leerling als leerkracht? Dit artikel biedt een persoonlijke impressie van vijf jaar begeleiding MSV in Zwolle en omstreken.

1 Kennismaken

Eind jaren negentig maakte ik via artikelen kennis met onderdelen uit het programma van J. Menne, zoals: 'Waku-waku', 'de tienvanger', 'verliefde harten' en 'tweelingen' (Menne, 1997; Menne & Veenman, 1997). Op de Panama-conferentie in 1999 kwam ik voor het eerst in contact met haar. Ze verzorgde er een werkgroep over 'Met sprongen vooruit'. Kenmerken van het programma, zoals het lichamenlijk beleven van de getallen, veel visuele ondersteuning, oefeningen met emotionele lading, oefen- en spelvormen en inzet van eigen producties, spraken mij als remedial teacher, ambulante begeleider en oud-kleuterleidster erg aan. Het programma bestaat uit een tiental oefenonderdelen (fig. 1).

Basale vaardigheden

Getallen

1. Leren tellen
2. Ordenen en lokaliseren
3. Springen naar getallen

Bewerkingen met getallen

4. Aanvullen tot 10
5. Splitsingen
6. Sprong van 10

Overige onderdelen met betrekking tot bewerkingen met getallen

7. Eigen producties
8. Opereren op de lege getallenlijn
9. Bijna-verdwijnsommen
10. Rekenen op formeel niveau

figuur 1: oefenonderdelen in MSV

Als regiobestuurder van de 'Landelijke Beroepsvereniging Remedial Teachers' (LBRT) nodigde ik Menne in het voorjaar van 2000 uit om voor onze regio een workshop 'Met sprongen vooruit' (MSV) te geven. De opkomst en

het enthousiasme van de aanwezigen was groot. Men had het gevoel nu handvatten te krijgen om leerlingen met rekenproblemen op een gerichte en adequate wijze te kunnen gaan helpen. Vanaf die tijd hebben we contact met elkaar onderhouden.

2 Met sprongen vooruit in Overijssel

In die jaren werden, als gevolg van het beleid van 'Weer Samen Naar School', landelijke projecten als de 'Tweede leerweg' opgezet. De IJsselgroep ontwikkelde in samenwerking met het 'SamenwerkingsVerband' Zwolle en omstreken 'Het Voortraject'. Hierin worden de stappen beschreven die een school moet doorlopen, voordat een leerling in de tweede leerweg wordt geplaatst. Om dit 'Voortraject' te koppelen aan de praktijk werd aansluitend een begeleidingstraject gestart. Deze begeleiding was gericht op een zwakke rekenaar, de leerkracht en de interne begeleider. Als ambulante begeleider van het SamenwerkingsVerband, begeleidde ik scholen, die aan deze *pilot* meededen. Tijdens de begeleiding werkte ik structureel met onderdelen uit het programma MSV. Hierbij viel het mij op dat de meeste leerkrachten zich lieten leiden door de methode en weinig zicht hadden op de didactiek van en leerlijnen binnen het rekenen. Ik merkte ook dat het werken met MSV leerkrachten binnen de kortste keren in- en overzicht op de leer-, onderwijs- en leerstoflijn verschaft. De leerkrachten zagen hoe het programma werkte, werden enthousiast en gingen MSV ook in hun groep toepassen.

Het pilotjaar werd positief afgesloten. In de meeste gevallen bleek het niet eens noodzakelijk te zijn om de leerling in de tweede leerweg te plaatsen!

Op verzoek van de deelnemende scholen werd door het SamenwerkingsVerband het ontstane netwerk het jaar daarop voortgezet en uitgebreid. Vanaf dit jaar werd Menne op de hoogte gehouden van mijn ervaringen met MSV. Ook stelde ik me op de hoogte van haar werk. Ik woonde de verdediging van het proefschrift bij en nam deel aan de nascholing van de NCRC-module MSV die ze, in opdracht van OCenW, met Van Rooijen en De Goeij, ontwikkelde. Nu verzorg ik deze module regelmatig in de vorm van workshops, langlopende cursussen en een op maat aangepast implementatietraject.

3 Minder snel uitval

Uit de evaluatie van het traject 'Tweede leerweg' blijkt dat, wanneer MSV naast de methode wordt gebruikt, er minder snel uitval is. Niet alleen de zwakke rekenaar, ook de betere rekenaars hebben er profijt van. Kinderen krijgen meer getalinzicht en beheersen de basisvaardigheden tot honderd beter.

Daarnaast heeft de leerkracht door het werken met MSV meer zicht gekregen op de doorgaande lijn tot honderd, de rekendidactiek en het leerproces van de leerling. Kortom, het rekenonderwijs heeft een nieuwe impuls gekregen. Zowel de kinderen als de leerkracht hebben (weer) plezier in rekenen.

Het SamenwerkingsVerband ziet het belang van het programma in en wil MSV niet alleen inzetten voor de zwakke rekenaar, maar als basisdidactiek gebruiken naast de methode. Sinds het schooljaar 2003-'04 krijgen de scholen uit het SWV de gelegenheid om de cursus MSV te volgen. Deze scholing wordt nu jaarlijks aan het begin van het schooljaar aangeboden aan leerkrachten, die de scholing nog niet gevolgd hebben. Dit om de continuïteit van MSV te waarborgen. In het zorgplan van het SamenwerkingsVerband wordt MSV opgenomen als aanvulling op de methode om te voorkomen dat leerlingen afhaken. Naar aanleiding van deze scholing is er het afgelopen schooljaar een implementatienetwerk gestart.

4 Met sprongen vooruit in de IJsselgroep

Ook buiten het SamenwerkingsVerband Zwolle begint er belangstelling voor MSV te komen. De IJsselgroep neemt MSV op in haar scholings- en begeleidingsaanbod. De afgelopen twee jaar hebben ze hun klanten een introductieworkshop aangeboden. Deze workshops worden gehouden om de leerkrachten kennis te laten maken met MSV. In het vervolgttraject gaat het om scholing en implementatie. Om MSV goed in te voeren, wijk ik af van de

oorspronkelijke opzet van de NCRC-module. In deze module gaat men namelijk uit van een rekencoördinator in spe, die de module volgt en dit vervolgens overbrengt op het team. Ik heb mijn twijfels of dit een effectieve werkwijze is. Een aankomende rekencoördinator kan enthousiast zijn, maar dat wil niet zeggen dat hij de rest van het team meekrijgt. Bovendien moet je voor een doeltreffende overdracht het programma zelf eerst goed in de vingers hebben.

Wanneer een school besluit om de scholing te gaan volgen, probeer ik het hele schoolteam er zoveel mogelijk bij te betrekken. Het programma heeft een andere benadering en terminologie dan de methode. Alle leerkrachten dienen hiervan op de hoogte te zijn. Hierdoor voorkom je ook dat wanneer leerkrachten wisselen van groep een andere leerkracht niet op de hoogte is van het programma. Wanneer dit niet lukt, wordt de scholing gegeven aan de leerkrachten van groep (1, 2) 3 tot en met 5. De laatste bijeenkomst is met het hele team. In die bijeenkomst is er aandacht voor opereren op de lege getallenlijn, bijna verdwijnsommen en rekenen op formeel niveau. De oefenonderdelen 'Getallen' en 'Bewerkingen' worden kort samengevat. Een andere optie kan zijn, dat de deelnemers na afloop van de cursus in een vergadering de andere leden van het team inlichten over MSV. De didactiek van MSV kan doorgetrokken worden naar het hogere getalgebied. Tijdens teamscholing krijg ik regelmatig feedback van leerkrachten uit de hogere groepen, die oefenen volgens het principe van MSV.

5 Implementatietraject voor groep 3 tot en met 5

Tijdens het eerste scholingsjaar is het mij opgevallen, dat de theorie van het programma en het uitvoeren ervan in de praktijk voor veel leerkrachten niet zo eenvoudig is. Terwijl de kracht van het programma juist gelegen is in het herhalen, variëren en uitbreiden van het oefenrepertoire, blijft het vaak bij het fragmentarisch oefenen van losse onderdelen. Daarnaast spelen vormkenmerken, zoals de techniek van het oefenen een belangrijke rol. Een ander zorgpunt is dat MSV een vaste plek binnen de methode moet gaan krijgen en niet weer wegvalt als er een nieuwe leerkracht in de groep komt. Om dit te voorkomen wordt er een implementatietraject voor de groepen 3 tot en met 5 opgezet. MSV is geschreven voor groep 4 om flexibel en verkort te leren rekenen tot 100. Met kleine aanpassingen is het ook toe te passen in groep 3 en 5.

Dit traject is het afgelopen schooljaar van start gegaan en bestaat onder meer uit groepsobservaties en een aantal bijeenkomsten. In het implementatietraject wordt van de

leerkrachten verwacht, dat ze een logboek bijhouden van de gegeven MSV lessen. Op deze wijze worden leerkrachten gedwongen zich van tevoren te verdiepen in het programma en er na afloop op te reflecteren. Aan de hand van deze reflectie wordt de volgende les voorbereid en bijgesteld.

Met deze werkwijze krijgt men greep op het programma. Aan de hand van de logboeken wordt aan het eind van een blok een handleiding MSV samengesteld die past bij de methode. Alle leerkrachten die de scholing hebben gevolgd geven zich op voor het implementatietraject. Ze zijn enthousiast over het programma en zien de meerwaarde ervan in. Hierdoor is hun inzet en hun betrokkenheid groot.

---

6 Twee implementatietrajecten

Ondertussen zijn er twee verschillende trajecten ontstaan. Scholen die zich via de dienst hebben opgegeven en scholen uit het SamenwerkingsVerband. Het implementatietraject van de eerste groep verloopt beter dan bij de scholen uit het SWV. In de eerste groep is het een beslissing van het management geweest om MSV schoolbreed in te voeren. Dit ontbreekt bij de scholen uit het SamenwerkingsVerband. Observaties vormen een wezenlijk onderdeel voor een goede uitvoering van het programma. De observaties vinden niet plaats binnen het SamenwerkingsVerband-traject. Voor de deelnemers bleek het samenstellen van een handleiding een onhaalbare doelstelling. Dit staat nu voor het komende schooljaar op de agenda. Het maken van een eigen handleiding is essentieel om de voortgang MSV te waarborgen.

In het eerste implementatiejaar viel mij een aantal dingen op. Bij het opstellen van de lessen had men moeite met de onderlinge samenhang van de oefenonderdelen en de dakpansgewijze opbouw van de lessen. Idealiter bestaat een dergelijke oefenles uit een stukje herhaling en uitbreiding. Verder gaat het reflecteren op de gegeven les de meeste leerkrachten niet gemakkelijk af.

Het belang van oefen- en spelvormen ziet men in, maar deze worden in het begin nog weinig in de lessen verwerkt. Later gaat men enthousiast aan het verzamelen en worden de oefen- en spelvormen structureel ingezet tijdens de rekenlessen. In het netwerk van scholen worden de spelideeën onderling uitgewisseld. In het algemeen is men nog niet echt overtuigd van het positieve effect van eigen producties. Men durft ze nog niet zo in te zetten.

De instructie van de leerkracht is meestal erg talig en er wordt te weinig visuele ondersteuning gegeven. Enkele leerkrachten hebben moeite met het zelf plannen; invoegen van de lessen MSV in de methode is een lastige klus.

Veel leerkrachten durven de methode niet los te laten. Hiervoor moet men eerst meer zicht en greep op het programma, de didactiek en de leerlijnen hebben. Dit kan verkregen worden door eenvoudigweg productieve oefenlessen te gaan verzorgen. Na het eerste jaar van implementatie zie je dat de leerkracht meer zelfvertrouwen heeft gekregen en losser van de methode komt te staan.

---

7 Oplossingen

Extra ondersteuning en stimulans bij het implementatietraject is het toepassen van het 'Maatjes'systeem. Leerkrachten bereiden per blok de MSV lessen voor en bespreken en evalueren de les. Ook kijkt men soms bij elkaar in de groep. Deze observaties worden onderling geëvalueerd, waarbij ieder voor zichzelf ontwikkelpunten bepaalt. Op deze manier kunnen leerkrachten met en van elkaar leren.

Tijdens de meest recente observaties heb ik genoten. In vergelijking met eerdere observaties zijn de rekenlessen nu veel interactiever geworden. De leerkracht, leerlingen en ook de zwak rekenende leerlingen, zijn erg betrokken en enthousiast. Leerlingen zijn teleurgesteld als ze geen beurt hebben gekregen. Het pedagogisch klimaat is open, warm en gezellig. Leerlingen durven antwoorden te geven en zijn niet bang om fouten te maken. Het enthousiasme is vaak zo groot, dat de leerkracht te lang door gaat.

Op een aantal scholen heeft ook de directeur tijdens de productieve rekenles in de groep gekeken. De directeurs waren verbaasd en verheugd over deze verandering en hebben besloten om na het implementatiejaar nog een jaar extra begeleiding aan het invoeringstraject vast te koppelen om MSV te borgen. Het komt ook voor dat leerkrachten zelf om nog een extra jaar begeleiding vragen. In dit borgingsjaar wordt aandacht besteed aan het maken van een handleiding. Tevens wordt er een leerkracht verantwoordelijk gemaakt voor de gang van zaken omtrent MSV. Deze leerkracht is het aanspreekpunt MSV en zorgt ervoor dat nieuwe leerkrachten worden bijgepraat.

---

8 Didactiek voor het productieve oefenen in de methoden

Sinds de 'Nederlandse Onderwijstentoonstelling' van dit jaar zijn de materialen, behorende bij het programma door Heutink en Ajodakt op de markt gebracht (Menne & Lanting, 2005; Menne, 2005). Uit de verkoopcijfers in het eerste halfjaar blijkt dat de belangstelling overweldigend is.

Op het moment van schrijven is het de bedoeling dat in het gebruikersbulletin van november voor de methoden 'Pluspunt' en 'De wereld in getallen' een voorbeeld komt te staan hoe MSV daarin verwerkt kan worden. Ik hoop dat leerkrachten hierdoor geïnspireerd raken om er zelf mee verder te gaan. Voor veel leerkrachten zal het echter te hoog gegrepen zijn. Het meest ideaal zou zijn als er een nieuwe reken-wiskundemethode zou komen waarin 'Met Sprongen Vooruit' werkelijk geïntegreerd is. Om dit te realiseren zal er waarschijnlijk eerst onderzoek gedaan moeten worden naar de doorgaande lijn van het productieve oefenen in groep 6, 7 en 8.

Literatuur

Menne, J. (2001). *Met sprongen vooruit: een productief oefen-*

programma voor zwakke rekenaars in het getalengebied tot 100 – een onderwijsexperiment. Utrecht: CD-β Press (proefschrift).

Menne, J., C. van Rooijen & E. de Goeij (2002). *NCRC-nascholingsmodule 'Met sprongen vooruit'*. Utrecht: Universiteit Utrecht (inclusief videoband met 134 fragmenten).

Menne, J. (1997). Op Waku-waku kun je rekenen. *Willem Bar-tjens*, 16(5), 12-15.

Menne, J. & I. Veenman (1997). (Re)productief oefenen in de rekenkring. In: C. van den Boer & M. Dolk (eds.). *Naar een balans in de reken-wiskundeles: interactie, oefenen, uitleggen en zelfstandig werken*. Utrecht: Freudenthal Instituut, 51-60.

Menne, J. & A. Lanting (2005). *Met sprongen vooruit. Materialen voor het productief oefenen van basale rekenvaardigheden*. Rijssen: Heutink.

Menne, J. (2005). *Met sprongen vooruit: een productief oefenprogramma in het getalengebied tot 100*. Baarn: Ajodakt (DVD-video, handleiding en werkbladen).

Menne (2001) developed the educational program 'Jumping ahead'. This program focuses on weak performers in calculating up to 100. Many workshops, articles (in Dutch) and a training program for mathematics coordinators in Dutch primary schools are aimed at implementing ideas from this program. This impression from five years of a school counseling program in the east of the Netherlands, based on 'Jumping ahead', and in which many schools participated, shows how both students and teachers benefit from the program.